

Een opleiding kunnen volgen en tegelijkertijd je leven weer op orde krijgen. Dat is de kern van Onderwijs op Maat. In september 2015 zijn partijen in Friesland en de stad Groningen gaan samenwerken in zogenaamde proefvelden om dat mogelijk te maken voor 35 dak- en thuisloze jongeren.

Onderwijs op Maat: een proefveld als hefboom voor jongeren in een kwetsbare positie

Tussentijdse evaluatie proefveld Groningen

Van oktober tot en met december 2016 is voor het proefveld Groningen een tussentijdse evaluatie uitgevoerd. Direct betrokkenen zijn geïnterviewd en diverse documenten zijn geanalyseerd. De volgende aspecten van het proefveld zijn in kaart gebracht:

- een reconstructie
- de omslag- en knelpunten
- de veranderende rollen en verantwoordelijkheden en
- de impact.

Onderwijs op Maat aan dak- en thuisloze jongeren als hefboom

Uit de evaluatie blijkt dat het proefveld, naast het feit dat jongeren middelbaar beroepsonderwijs (MBO) kunnen volgen en tegelijkertijd ondersteuning krijgen, als een hefboom wordt gezien voor een bredere maatschappelijke beweging. Het gaat volgens betrokkenen in essentie om een beweging richting een meer 'inclusieve samenleving'. In deze samenleving faciliteer je als collectief kansen voor alle jongeren, in het bijzonder voor jongeren in een kwetsbare positie die moeten omgaan met meervoudige problematiek. In deze beweging zouden betrokken partijen niet moeten worden beoordeeld op basis van cijfers, maar op hun maatschappelijk toegevoegde waarde.

De kleine groep dak- en thuisloze jongeren in het proefveld staat symbool voor een grotere groep jongeren in een kwetsbare positie die systematisch wordt uitgesloten of uitvalt uit het onderwijs. Als het lukt om deze kleine groep 'aan boord' te krijgen, dan heeft dat betekenis voor al die andere jongeren.

Het proefveld laat zien dat kwetsbare jongeren dus wél een opleiding naar wens kunnen volgen en tegelijkertijd hun leven op orde brengen. Door het stimuleren van integrale samenwerking, een brede maatschappelijke verantwoordelijkheid, urgentiegevoel en doen wat nodig is wordt onderwijs op maat mogelijk.

Een reconstructie

Een reconstructie; organische ontwikkeling

De tussentijdse evaluatie laat zien welke fasen het proefveld heeft doorlopen. Van probleemstructurering en ideevorming, naar conceptontwikkeling, coalitievorming, opstarten en uitvoering.

Hoewel de reconstructie achteraf een lineair proces laat zien, is dit in de praktijk allerm minst het geval: vanuit de noodzaak en urgentie van bovenstaande beweging richting een 'inclusieve samenleving' heeft het proefveld zich op een organische manier ontwikkeld. Vanuit het urgentiebesef van diverse betrokkenen en het bestaande netwerk in de regio, is via veel zijwegen het concept 'Onderwijs op Maat' ontstaan. Vanuit een gezamenlijke intentie voor de doelgroep kon vervolgens het noodzakelijke commitment worden gecreëerd om daarna van start te gaan met de selectie van dak- en thuisloze jongeren.

Dit betekent overigens niet dat het proces ongestructureerd verliep, want de betrokkenen hadden wel degelijk houvast en een structuur nodig om het proefveld te realiseren. Met een doorbraakteam en een casusregisseur.

Tijdens de uitvoeringsfase is het proefveld meer integraal geworden door de verbinding met de ondersteuningsstructuur bij de gemeente en het onderwijs. Bijvoorbeeld door de realisatie van voldoende inkomen en de aanpak van schulden. Het proefveld bevindt zich daarmee op de grens van ondersteuning, 'de basis op orde krijgen', en onderwijs. Dit leidt tot vragen als: wie financiert? Wie neemt welke verantwoordelijkheid? En welke rol heeft iedere betrokkene?

Al deze vragen staan centraal in het proefveld.

Omslag- en knelpunten

Knelpunten omgezet in cruciale randvoorwaarden

Op basis van de tussentijdse evaluatie zijn 29 kritieke omslagpunten geïdentificeerd. Die zijn geclusterd in vier thema's: onderwijs, gemeente, inkomen en schulden en jongeren. Daaruit zijn vervolgens onderstaande tien randvoorwaarden gefomuleerd.

Onderwijs op Maat:

1. is afhankelijk van bestuurlijk commitment voor het maken van uitzonderingen.
2. is afhankelijk van professionals met lef die uitzonderingen maken.
3. is gebaat bij een doorbraakteam voor individuele begeleiding van jongeren die anders buiten boord dreigen te vallen.
4. wordt geregisseerd door een casusregisseur die hulpverleners, ambtenaren en onderwijsprofessionals in stelling kan brengen.
5. is niet alleen een verantwoordelijkheid van het onderwijssysteem, maar van alle (indirect) betrokkenen zoals de gemeente, maatschappelijke opvang en ministeries.
6. is alleen mogelijk als, naast het volgen van onderwijs, ook de basis van jongeren op orde wordt gebracht.
7. onderschrijft de noodzaak voor een integrale aanpak waarin oog is voor diverse problematiek op thema's als huisvesting, schulden, verslaving, etc.
8. is geen generiek instrument om jongeren 'aan boord' te krijgen. Er zijn verschillende jongeren: sommige kunnen makkelijk instromen, anderen kunnen in een reguliere RMC-aanpak terecht en weer een andere groep heeft een persoonlijk begeleidingstraject op maat nodig.

9. is alleen mogelijk wanneer een brede basis voor samenwerking wordt gecreëerd, waarbij gedeelde urgentie en verantwoordelijkheid cruciale ingrediënten zijn.
10. slaagt alleen als het is ingebed in alle lagen van organisaties en netwerken. Van intaker tot de docent en de klas, van casusregisseur tot het schoolbestuur en van gemeenteambtenaar tot accountmanager bij het ministerie.

De impact van het proefveld

In termen van impact laat de tussentijdse evaluatie zowel concrete als abstracte resultaten zien. De impact is vierledig en speelt zich af op deze vier niveaus:

- Jongeren: voor een selecte groep jongeren wordt een uitzondering gemaakt om deze 'aan boord' te krijgen en te houden binnen het onderwijs. Professionals doen ervaring op met een integrale aanpak om jongeren perspectief te geven op een diploma en het op orde krijgen van de basis.
- Samenwerking: de rollen en verantwoordelijkheden van lokale actoren worden helder en ter discussie gesteld. Het creëren van nieuwe rollen en herdefiniëren van bestaande rollen is een vehikel voor doorbraken en verandering.
- Knelpunten en obstakels: lokale en landelijke obstakels en uitsluitingsmechanismen worden inzichtelijk gemaakt en overwonnen. Denk hierbij aan het afwijken van de 1.000-urennorm, het bevroren van schulden tijdens de opleiding en het volgen van BBL-onderwijs met behoud van uitkering.
- Bewustwording en reflectie: betrokkenen leren concreet over de maatschappelijke opgave, zoals de beweging van rendementsdenken naar maatschappelijke verantwoordelijkheid in het onderwijs. Maar ook over bijvoorbeeld de inkomens- en schuldenproblematiek. Dit wordt niet alleen lokaal bediscussieerd, maar ook in de RMC-regio's en landelijk geagendeerd.

Impact

Veranderende rollen
en verantwoordelijk-
heden

Wat zegt de wet hierover?

Wettelijk dragen zowel gemeenten als scholen verantwoordelijkheid voor jongeren in kwetsbare posities als het gaat om het halen van een startkwalificatie. In het nieuwe Vroegtijdig Schoolverlaters (VSV) beleid van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) wordt aandacht geschonken aan een regierol voor het Regionaal Meld- en Coördinatiepunt (RMC) ten behoeve van deze jongeren. Doordat de RMC-regio's zorg dragen dat de juiste partijen aan zet komen, verwacht OCW een integrale aanpak binnen gemeenten te verhogen en een (nog) betere samenwerking tussen Voortgezet Onderwijs, Voortgezet Speciaal Onderwijs/Praktijkonderwijs, MBO scholen en gemeenten te bewerkstelligen. Volgens de Participatiewet, de Jeugdwet, Leerplichtwet, RMC-regelgeving en de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) zijn gemeenten verantwoordelijk voor ondersteuning aan jongeren die dat nodig hebben. In Artikel 23 van de Grondwet is het recht op onderwijs van elke jongere vastgelegd.

Aandachtspunten voor de toekomst

Tot slot zijn er natuurlijk vragen over de impact en over de duurzaamheid na het beëindigen van het proefveld. Er zijn een aantal aanbevelingen voor de toekomst. Met als doel de impact van het proefveld te verdiepen, verbreden en op te schalen. Deze aanbevelingen zijn:

- Qua verdieping is het noodzakelijk om te reflecteren op leidende principes als 'Onderwijs op Maat' en 'een inclusiever onderwijssysteem', want wat betekenen deze eigenlijk concreet?
- Op het vlak van verbreding een nadrukkelijke focus op de ontwikkeling van de levensvaardigheden van de jongeren. Ook is meer aandacht nodig voor de ervaringen van andere betrokkenen, bijvoorbeeld jongeren en docenten. En er moet een steviger verbinding komen met het inkomens- en schuldensysteem en de arbeidsmarkt.
- In termen van opschaling is reflectie vereist op de verduurzaming van het proefveld en op de bredere maatschappelijke beweging richting een collectieve verantwoordelijkheid voor de inclusie van jongeren in kwetsbare posities.

Meer weten over Onderwijs op Maat?

Deze tussentijdse evaluatie is uitgevoerd door DRIFT (Erasmus Universiteit Rotterdam). Deze flyer is een samenvatting. Het volledige rapport kunt [downloaden op de site van zwerfjongeren.nl](https://www.zwerfjongeren.nl/onderwijs-op-maat) onder 'Onderwijs op Maat'.

van de
STRAAT

drift for transition

K Karafonds
geven om
het ander

szn///

